EUROOPA
KOMISJON

Brüssel, 11.9.2024
COM(2024) 402 final

KOMISJONI KOOSTATUD AASTAÜLEVAADE

liikmesriikide aastastest tegevusaruannetest, milles käsitletakse määruse (EL) nr 1233/2011 kohaldamisalasse kuuluvat ekspordikrediiti

1. Sissejuhatus

Käesolev 2022. aasta ülevaade riiklikult toetatud ekspordikrediiditoimingutest esitatakse vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. novembri 2011. aasta määrusele (EL) nr 1233/2011, mis käsitleb riiklikult toetatavate ekspordikrediitide suuniste rakendamist. See käsitleb liikmesriikide ekspordikrediidiasutuste poolt tehtud riiklikult toetatud ekspordikrediiditoiminguid tuginedes teabele, mille liikmesriigid on kõnealuse määruse kohaselt oma iga-aastastes tegevusaruannetes komisjonile esitanud. Aruanded on koostatud standardvormi järgi (nn kontrollnimekirja vorm), mida on aja jooksul läbi vaadatud ja täiendatud. Liikmesriigid kasutasid 2022. aasta aruande jaoks vormi, mida on kasutatud alates aruandeaastast 2020 ning see sisaldab võrreldes eelmise versiooniga täiendavaid üksikasju inimõiguste, kliimamuutuste mõju ja keskkonnakaitse kohta. Vormi uut versiooni hakatakse kasutama alates aruandeaastast 2023 ja see võimaldab riiklikult toetatavaid ekspordikrediiditoiminguid kliimaalasest aspektist lähtudes sektoripõhiselt läbi vaadata.

2. 2022. kalendriaasta kohta saadud tegevusaruanded

2022. aastal andsid kakskümmend liikmesriiki riiklikult toetatavat ekspordikrediiti riiklikult toetatava ekspordikrediidi kokkuleppe kohaldamisalas: Austria, Belgia, Eesti, Hispaania, Horvaatia, Itaalia, Luksemburg, Madalmaad, Poola, Portugal, Prantsusmaa, Rootsi, Rumeenia, Saksamaa, Slovakkia, Sloveenia, Soome, Taani, Tšehhi ja Ungari. Kõik esitasid 2022. aasta kohta tegevusaruande.

Ülejäänud liikmesriigid – Bulgaaria, Iirimaa, Kreeka, Küpros, Leedu, Läti ja Malta – kinnitasid, et nad ei andnud aruandeaasta jooksul riiklikult toetatavat ekspordikrediiti.

3. Aasta tegevusaruannete analüüs

(a) Üldine teave

2022. aastal andsid kõik kakskümmend riiklikult toetatavat ekspordikrediiti andnud liikmesriiki täiemahulist tagatist, st andsid ekspordikrediite garantiide ja/või kindlustustoodete kujul. Neist liikmesriikidest kolmteist (Belgia, Hispaania, Horvaatia, Itaalia, Poola, Prantsusmaa, Rootsi, Saksamaa, Slovakkia, Soome, Taani, Tšehhi ja Ungari) andsid ka riiklikku finantseerimistoetust, st otserahastamist, kommertslaenude refinantseerimist eksporditehingute jaoks või intressitoetust. Väike arv liikmesriike (Austria, Hispaania, Poola, Portugal, Ungari) on teatanud, et nad annavad seotud abi, mis on soodustingimustel ekspordikrediidi vorm, mis on reguleeritud OECD kokkuleppe raames.

Riiklikult toetatava ekspordikrediidi kokkulepe ja OECD soovitused riiklikult toetatava ekspordikrediidiga seotud riskide maandamise kohta tagavad tavade ühtlustamise kogu ELis. Selle raames kujundavad valitsused aga oma poliitika ise. Enamikul ekspordikrediidiasutustest on lisaks OECD suunistele täiendavad eeskirjad, näiteks riikliku ja kohaliku sisu kohta, ning rangemad standardid, sealhulgas selleks, et kajastada oma riiklikku poliitikat ja rahvusvahelisi kohustusi, eelkõige kliimakaitse valdkonnas. Mõni ekspordikrediidiasutus pakub konkreetsetele sektoritele või eesmärkidele kohandatud programme. See võib kokkuleppes kajastada sektoreid käsitlevate erikokkulepete eripärasid, kaaskindlustusstruktuure või strateegilisi suundi.

Ekspordikrediidiasutuste organisatsiooniline struktuur ja reguleerimisala on liikmesriigiti erinev. Riiklikult toetatavat ekspordikrediiti haldab liikmesriikides rohkem kui 26 avalik-õiguslikku asutust või eraettevõtet, kes tegutsevad riikliku volituse alusel ja valitsuse järelevalve all. Need on loetletud 1. lisas. Nendel liikmesriikidel, kes pakuvad nii tagatist kui ka rahastamist, on rahastamise jaoks tavaliselt eraldi spetsiaalne asutus, mida mõnikord nimetakse EXIM-pangaks (st ekspordi-impordipangaks).

(b) Riikliku toetuse maht

Iga-aastastes tegevusaruannetes esitatakse oluline finantsteave riikliku toetuse kohta, mida ekspordikrediidiasutused on andnud kooskõlas asjaomase riigisisese õigusraamistiku ja korraldusliku ülesehitusega. Komisjonil ei ole 2022. aasta tegevusaruannete finantsaspektide kohta ühtki tähelepanekut.

Täiemahulise tagatise vormis antud riikliku toetuse kohta on allpool olevas tabelis esitatud ELi suurimate toetajate teatatud nominaalne koguriskipositsioon 31. detsembri 2022. aasta seisuga.

Tabel 1. Täiemahulise tagatise vormis antud riiklik toetus 2022. aastal (miljardites eurodes) **ELi suurimad toetajad (nominaalse koguriskipositsiooni alusel)**	
Täiemahulise tagatise koguriskipositsioon ELis	*350*
Saksamaa	83
Itaalia	72
Prantsusmaa	66
Rootsi	38
Madalmaad	28

Mis puudutab riiklikku finantseerimistoetust, siis allpool olevas tabelis on esitatud ELi suurimate toetajate riiklikult toetatud laenuportfelli nimiväärtus 31. detsembri 2022. aasta seisuga.

Tabel 2. Finantseerimistoetuse vormis antud riiklik toetus 2022. aastal (miljardites eurodes) **ELi suurimad toetajad (riiklikult toetatud laenuportfelli nimiväärtuse alusel)**	
Kogu laenuportfell ELis	*92*
Itaalia	38
Saksamaa	16
Prantsusmaa	15
Rootsi	8
Soome	8

Märkus: tabelites 1 ja 2 esitatud arvnäitajaid ei tohi kumuleerida. Vahendid ei ole mitte ainult erinevat laadi, vaid sama liikmesriik võib toetada sama eksporditehingut nii otserahastamise kui ka täiemahulise tagatisega.

(c) Keskkonnariskide käsitlemine

OECD soovituses ühiste lähenemisviiside kohta, milles käsitletakse riiklikult toetatavat ekspordikrediiti ning keskkonnaalast ja sotsiaalset hoolsuskohustust, on sätestatud ühised põhimõtted keskkonnaalase ja sotsiaalse hoolsuskohustuse täitmiseks. Kõik ELi liikmesriigid järgivad soovitust, mille kohaselt nad teevad kindlaks riikliku toetuse taotlustega seotud võimalikud mõjud ja riskid ning käsitlevad neid. Soovitus põhineb üldkasutatavatel standarditel, nagu Rahvusvahelise Finantskorporatsiooni keskkonnaalased ja sotsiaalsed tulemusstandardid, Maailmapanga Grupi keskkonna-, tervishoiu- ja ohutussuunised, Maailmapanga kaitsemeetmed ning Maailmapanga keskkonna- ja sotsiaalsed standardid. Soovituses käsitletakse peamisi keskkonnaküsimusi, nagu õhusaaste, sealhulgas

kasvuhoonegaaside heide, ressursitõhusus, jäätmekäitlus, müra ja vibratsioon, ohtlike materjalide käitlemine, mõju ökosüsteemidele, bioloogilise mitmekesisuse kaitse ja loodusvarade kasutamine märkimisväärses ulatuses. Soovitus sisaldab ka hädaolukordadeks valmisolekut ja hädaolukordadele reageerimist käsitlevaid nõudeid, et projektiomanikud oleksid võimelised tegutsema õnnetuse korral või hädaolukorras asjakohasel viisil ennetamaks ja vähendamaks keskkonnamõju.

ELi ekspordikrediidiasutuste hoolsuskohustuse põhimõtted ja riskihindamismenetlused põhinevad suuresti sellel soovitusel, isegi kui soovitusel ei ole ainuroll ning põhimõtete väljatöötamisel on lähtutud ka muudest standarditest ja liidu õigustikust. Kõik liikmesriigid, kes andsid riiklikult toetatavat ekspordikrediiti, teatasid, et nad järgisid soovituse keskkonnamõõdet, mis on nende hoolsuskohustuse täitmise ja riskijuhtimissüsteemi ning otsustusprotsessi lahutamatu osa. Eelhindamismenetlused sõltuvad riiklikult toetatava ekspordikrediidi taotluse liigist, mahust ja kategooriast. Riskid tehakse kindlaks, liigitatakse ja neid hinnatakse ning see võib mõjutada toetuskõlblikkust. Kõik ELi ekspordikrediidiasutused kinnitasid, et nad vaatasid läbi kõik riiklikult toetatava ekspordikrediidi taotlused eesmärgiga selgitada välja, kas keskkonnaülevaade on vajalik.

Soovituse kohaselt peavad ekspordikrediidiasutused liigitama taotlused nende võimaliku kahjuliku keskkonnamõju põhjal kolme riskikategooriasse: suur risk (A-kategooria), keskmine risk (B-kategooria) või väike risk (C-kategooria). Paljud liikmesriigid on teada andnud, et nad rakendavad soovitust laiemalt, kui on selle kohaldamisala. Muu hulgas määratakse liigitus kõigile tehingutele, sealhulgas nendele, mille puhul liikmesriigi toetatava osa väärtus jääb alla 10 miljoni SDRi ja mida kontrollimisetapis põhimõtteliselt ei uurita. Liikmesriigid teatavad, et kooskõlas soovituse artikliga 18 viidi läbi keskkonna- ja sotsiaalse mõju hindamine kõigi A-kategooria taotluste puhul, mille kohta ekspordikrediidiasutus võttis lõpliku kohustuse. B-kategooria taotluste puhul teatavad liikmesriigid, et taotlejad esitasid kooskõlas soovituse artikliga 19 alati piisavalt teavet projekti olulise keskkonnamõju kohta. Ekspordikrediidiasutused andsid teada, et enne otsust anda toetust A- või B-kategooria projekti jaoks, hindasid nad alati tehingute kontrollimise ja läbivaatamise käigus saadud teavet. Olulist teavet saadi keskkonna- ja sotsiaalse mõju hindamise aruannetest, kuid seda koguti ka ekspordikrediidiasutuste taotlusvormide ja küsimustike, dokumentide läbivaatamise, kohapealsete kontrollkäikude, väliskonsultantide tehtud uuringute ja taotluste esitajatega toimunud otsese suhtluse teel.

Liikmesriigid ei teatanud püsivatest mittevastavustest, kuigi võib esineda väiksemaid rikkumisi, näiteks seda, et teabe või aruannete esitamise tähtaegadest ei peeta kinni. Mittevastavused lahendatakse koostöös projekti sponsoritega, nt töötatakse välja parandusmeetmed ja leevendusmeetmed, mida jälgitakse aja jooksul, või võetakse toetus tagasi või keeldutakse hüvitise maksmisest. Üks ekspordikrediidiasutus teatas, et teatavate tehingute järelevalveetapis on avastatud kõrvalekaldeid kokkulepitud meetmetest ja rahvusvahelistest standarditest ning selgitas, kuidas ta on kehtestanud meetmeid juhtumipõhiselt.

(d) Kliimamuutustega seotud eesmärkide arvessevõtmine

2022. aastal oli enamik liikmesriike lisaks OECD kokkuleppes sätestatud valdkondlike kliimaeeskirjade kohaldamisele vastu võtnud konkreetse kliimapoliitika, mida kohaldatakse nende ekspordikrediidiasutuste suhtes.

Euroopa Liidu Nõukogu teatas oma 15. märtsi 2022. aasta järeldustes ekspordikrediidi kohta, et liikmesriigid kavatsevad 2023. aasta lõpuks oma riiklikes poliitikadokumentides kindlaks määrata teaduspõhise tähtaja, mil nende riik lõpetab riiklikult toetatava ekspordikrediidi andmise fossiilkütustel põhineva energeetika sektori projektidele, välja arvatud piiratud ja

selgelt määratletud asjaoludel, mis on kooskõlas eesmärgiga piirata globaalset soojenemist, et see ei ületaks 1,5 °C, ning Pariisi kokkuleppe eesmärkidega. Seega on kõik liikmesriigid oma riiklikult toetatavate ekspordikrediiditoimingute jaoks kehtestanud uue või ajakohastatud kliimapoliitika või kaaluvad seda teha. Uus iga-aastaste tegevusaruannete aruandevorm, mida kohaldatakse alates aruandeaastast 2023, võimaldab komisjonil koguda üksikasjalikku teavet ELi ekspordikrediidiasutuste suhtes kohaldatavate riiklike kliimapoliitikate kohta ja anda nende poliitikavaldkondade kohta aru komisjoni järgmise iga-aastase läbivaatamise raames, mis hõlmab aruandeaastat 2023.

(e) Sotsiaalne ja inimõiguste alane hoolsuskohustus

Lisaks keskkonnamõõtmele on OECD soovituses ühiste lähenemisviiside kohta olnud alates 2012. aastast kindlaks määratud ettevõtja sotsiaalse hoolsuskohustuse põhimõtted. See hõlmab peamist sotsiaalset mõju, mis võib projektiga kaasneda, sealhulgas mõju töötingimustele (nt õiglane kohtlemine, diskrimineerimine, ühinemisvabadus, kollektiivläbirääkimised, töötajate majutamine), kogukonna tervisele, ohutusele ja julgeolekule (nt kogukonna kokkupuutumine haigustega, turvatöötajate kasutamine), maa omandamisele ja sunniviisilisele ümberasustamisele (nt füüsiline ümberasustamine, majanduslik ümberasustamine), piisavale suhtlemisele mõjutatud kogukondadega (nt teabepõhine konsulteerimis- ja osalemisprotsess, kaebuste esitamise mehhanism), põliskogukondadele (nt vabatahtliku, eelneva ja teadva nõusoleku protsess) ja kultuuripärandile. Soovitus hõlmab ka peamist projektiga seotud mõju inimõigustele, sealhulgas sunniviisilist tööd, lapstööjõu kasutamist, sooküsimusi ning töötervishoiu ja tööohutuse vaatenurgast eluohtlikke olukordi. Erilist tähelepanu pööratakse haavatavatele rühmadele.

ELi ekspordikrediidiasutuste teatatud hoolsuskohustuse täitmise tavad on sarnased keskkonnariskide hoolsuskohustuse tavadega. Kõik aruande esitanud kakskümmend liikmesriiki, kes andsid riiklikku toetust, teatasid, et nad järgisid ühiseid lähenemisviise käsitleva OECD soovituse sotsiaalset ja inimõiguste alast mõõdet, mis on nende otsustusprotsessi, hoolsuskohustuse täitmise ja riskijuhtimissüsteemi lahutamatu osa. Kõik kinnitasid, et nad vaatasid läbi kõik riiklikult toetatava ekspordikrediidi taotlused, et selgitada välja, kas sotsiaalsed ja inimõiguste alased aspektid tuleks läbi vaadata. Liikmesriigid teatasid, et kõigi A-kategooria taotluste puhul tehti keskkonna- ja sotsiaalse mõju hindamine. B-kategooria taotluste puhul teatasid liikmesriigid, et taotlejad esitasid alati piisavalt teavet, et hinnata projekti asjaomast mõju. Liikmesriigid andsid teada, et enne otsust anda riiklikku toetust A- või B-kategooria projekti jaoks, millel võib olla kahjulik sotsiaalne ja inimõigustega seotud mõju, hindasid nende ekspordikrediidiasutused sarnaselt keskkonnariskidega alati kontrollimise ja läbivaatamise käigus saadud teavet.

Liikmesriigid ei teatanud 2022. aastal olukordadest, kus nende sotsiaalsete ja inimõiguste alase hoolsuskohustuse protsessides oleks pidevalt nõudeid rikutud. Üks ekspordikrediidiasutus teatas, et nad on teatavate tehingute järelevalveetapis avastanud kõrvalekaldeid kokkulepitud meetmetest ja rahvusvahelistest standarditest ja et ta on kehtestanud meetmeid juhtumipõhiselt.

Kõigil ELi ekspordikrediidiasutustel ei olnud veel mõjutatud kogukondade jaoks sisse seatud osaluspõhist konsultatsiooniprotsessi ega kaebuste esitamise mehhanismi, kuigi enamikul neist on see olemas. See ei tähenda, et konsulteerimist ei toimu, sest projektide sponsoritelt võib olenemata ekspordikrediidiasutuse osalemisest nõuda mehhanismide kehtestamist, kuid igatahes on see valdkond, mis vajab parandamist. Liikmesriigid, kellel on ekspordikrediidiasutuste jaoks olemas kaebuste esitamise mehhanism, ei teatanud komisjonile oma 2022. aasta tegevusaruandes ühestki kaebusest.

(f) Korruptsioonivastased meetmed

Kõik liikmesriigid, kes andsid riiklikult toetatavat ekspordikrediiti, teatasid, et nad järgisid OECD soovitust korruptsiooni ja riiklikult toetatava ekspordikrediidi kohta. Soovitus sisaldab läbivaatamise, hoolsuskohustuse täitmise, hindamise ja toetuskõlblikkuse üle otsustamisega seotud meetmeid, mille eesmärk on ära hoida korruptsioon riiklikult toetatava ekspordikrediidi andmisel. Eelkõige tähendab see kontrollimist, et tehingutes osalevad isikud ei ole kantud mitmepoolsete finantseerimisasutuste musta nimekirja.

(g) Jätkusuutliku laenuandmise tavad

Kõik liikmesriigid, kes andsid riiklikult toetatavat ekspordikrediiti, teatasid, et nad järgisid OECD soovitust jätkusuutliku laenuandmise tavade ja riiklikult toetatava ekspordikrediidi kohta. Soovitusega püütakse tagada väikese sissetulekuga riikide arenguvajaduste rahastamine ilma, et neil riikidel tekiks tulevikus ülemäärane võlakoormus. Koos selle soovituse järgimisega tuleb järgida hoolikalt ka Maailmapanga ja Rahvusvahelise Valuutafondi poliitikat, mis käsitleb võlapiiranguid soodustingimusteta laenude puhul ja jätkusuutlikku laenuandmist. Soovituse alusel on soovituse järgijad nõustunud ka oluliste läbipaistvusmeetmetega, sealhulgas teabe esitamisega Maailmapangale ja Rahvusvahelisele Valuutafondile. Enamikul juhtudel on võla jätkusuutlikkuse hindamine osa üldisest riigi laenuriskide hindamisest, mis mõjutab ekspordikrediidiasutuse riigi kattepoliitikat.

(h) Muu tegevusaruannetes esitatud teave

Liikmesriigid on teatanud, et nad hoolitsevad selle eest, et nende ekspordikrediidiasutused tegutseksid võimalikult läbipaistvalt, austades samal ajal äritehingute teabe konfidentsiaalsust. Kooskõlas OECD soovitusega ühiste lähenemisviiside kohta on ELi ühtlustatud korraga ette nähtud üksikasjaliku teabe avalikustamine projektide kohta, millel võib olla kahjulik keskkonna- või sotsiaalne mõju. Ekspordikrediidiasutused avalikustasid oma veebisaitide spetsiaalsetel lehtedel, mille viited on esitatud 2. lisas, alati kogu soovituse artiklites 39 ja 41 nõutud teabe, st asjakohase eelteabe A-kategooria projektide kohta, sealhulgas keskkonna- ja sotsiaalse mõju hindamise aruanded, ning järelteabe kõigi toetatavate A- ja B-kategooria projektide kohta.

Paljud ELi ekspordikrediidiasutused järgivad ettevõtja sotsiaalse vastutuse põhimõtteid, mis tavaliselt hõlmavad sisemiste jõupingutuste kõrval ka tihedat dialoogi oma klientidega. Sellega seoses hindavad ekspordikrediidiasutused üha enam oma tavasid ja töötavad välja kavasid enda keskkonnamõju vähendamiseks, sealhulgas hinnangud CO_2 jalajälje kohta.

4. Ekspordikrediidiasutuste tegevuse vastavus liidu eesmärkidele ja kohustustele

Euroopa Liidu lepingu artiklis 3 on loetletud Euroopa Liidu üldeesmärgid; artiklis 21 on sätestatud liidu välistegevuse põhimõtted ja eesmärgid. Euroopa Liidu lepingu artikli 3 lõikes 5 on sätestatud, et suhetes maailmaga Euroopa Liit „toetab […] maailma säästvat arengut, rahvaste solidaarsust ja vastastikust austust, vaba ja ausat kaubandust, vaesuse kaotamist ning inimõiguste, eriti lapse õiguste kaitset, samuti rahvusvahelise õiguse ranget järgimist ja arendamist, sealhulgas ÜRO põhikirja põhimõtete austamist“. ELi ühise kaubanduspoliitikaga seoses on viidatud liidu välistegevuse põhimõtetele ja eesmärkidele Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklis 206 ning artikli 207 lõikes 1.

Euroopa Parlament on kutsunud komisjoni üles andma teavet selle kohta, kas liikmesriigid järgivad riiklikult toetatava ekspordikrediidi andmisel ELi eesmärke ja kohustusi. Komisjon

on koostanud määruse (EL) nr 1233/2011 kohaselt aastaülevaate. Seega põhineb komisjoni ülevaade liikmesriikide tegevusaruannetel ja seda ei saa pidada ammendavaks.

Komisjoni hinnangul annab olemasolev teave tunnistust sellest, et riiklikult toetatavad ekspordikrediiditoimingud on kooskõlas Euroopa Liidu lepingu artiklitega 3 ja 21. OECD soovitused loovad raamistiku liikmesriikide ekspordikrediidiprogrammide haldamiseks. Liikmesriigid kehtestavad ka oma poliitika, mis põhineb kõnealustel soovitustel ja on kooskõlas ELi eesmärkidega. Rahvusvaheliste kohustuste ja ELi konkurentsiõigusest tulenevate kohustuste täitmise teemal ei ole 2022. aastal Maailma Kaubandusorganisatsioonis ELi liikmesriigi ekspordikrediidikavadega seoses vaidlusi olnud ning komisjon ei ole saanud ühtki kaebust ELi õigusaktide võimaliku rikkumise kohta, mis oleks olnud seotud mõne ELi ekspordikrediidiasutusega.